

Inauguració del curs acadèmic 2007-08 de la UPC

INTERVENCIÓ DEL SR. RAMON FOLCH

Sr. Ramon Folch, president del Consell Social de la UPC

Rector, Comissionada, Secretària, senyora ponent, Rectors estats, membres del Consell de Govern, membres del Consell Social, Síndic de Greuges, autoritats del Departament d'Universitats, Innovació i Empresa, Directores de les nostres escoles, membres del PDI, membres del PAS, President de l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya, alumnes, senyores i senyors:

Introducció

L'alta significació d'aquest acte i de tots vostès exigiria unes millors condicions escèniques per part meua. M'afecta una important afonia, que era encara pitjor fa només vint-i-quatre hores. Em podria refugiar en aquesta circumstància i declinar l'oportunitat d'adreçar-me avui a vostès, però crec que no tinc dret a fer-ho. En tot cas, no vull fer-ho. L'al·locució de salutació en l'acte inaugural de curs i les reflexions associades és una de les grates obligacions de la Presidència del Consell Social. Vulguin, doncs, excusar l'escassa veu amb què els parlo i la brevetat de la meua exposició en gràcia a la intenció amb què ho faig.

Permetin-me que les meves primeres paraules siguin per expressar el meu agraïment a la senyora Teresa Palahí per la seva magnífica lliçó inaugural. Ens ha donat molt motius de reflexió sobre les decisions que sovint es prenen sense tenir present les necessitats de determinats col·lectius. L'objectiu de la democràcia no és instaurar la dictadura de la majoria. L'objectiu de la democràcia és que la majoria pugui procurar el benestar de la totalitat de la ciutadania. I és això el que hem de recordar a les majories quan els oferim democràticament l'autoritat i el poder. L'obligació de les majories no és vetllar pels seus interessos, sinó fer que la seva manera d'entendre la realitat afavoreixi els interessos de tothom. En base a aquest principi, que massa sovint s'oblida -també en la pràctica política, potser primer i sobretot en la pràctica política...-, hem de pensar com és d'important considerar l'autèntica composició de la nostra societat i esforçar-nos per tal que tots aquells que en fan part puguin sentir-s'hi realment del tot integrats. Aquesta reflexió, que valdria per a qualsevol col·lectiu, em sembla que és particularment pertinent per a una universitat politècnica com la nostra, una de les funcions de la qual, justament, és contribuir, amb la generació intencionada de coneixement i d'implementacions tecnològiques, a la superació de les dificultats o barreres que pugui trobar aquesta majoria per aconseguir els objectius de benefici general. Per tant, moltes gràcies, Teresa Palahí, per recordar-nos tan clarament aquesta realitat. Moltes gràcies per recordar-nos que, com a universitat politècnica, tenim l'honorós deure d'ocupar-nos i preocupar-nos per aquesta mena de coses.

Centraré la meua curta al·locució d'avui en algunes reflexions generals sobre el moment del sistema universitari català i, després, sobre alguns dels reptes específics amb què s'enfronta la nostra Universitat Politècnica de Catalunya.

El moment del Sistema Universitari Català

Heu de saber que l'Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP), que agrupa, com el seu nom indica, totes les universitats del sistema públic de Catalunya, ha decidit que la representació de cada universitat, fins ara atorgada per aquestes universitats als rectors, s'ampliï, previs els canvis estatutaris corresponents, a rectors i presidents dels consells socials, amb l'objectiu d'ampliar la base institucional d'aquest organisme. Aquesta decisió està destinada a tenir una considerable transcendència, en un moment en què consells de govern i consells socials es troben immersos en un procés de redefinició de molts elements del sistema.

Hi ha en curs, en efecte, la redacció del que serà un llibre blanc sobre l'estat del nostre sistema universitari. Un llibre blanc que, naturalment, l'ACUP elevarà al Govern per a la seva consideració. Més enllà de l'interès cultural, o potser erudit, que pot tenir una obra d'aquest estil, hem de ser conscients que es presenta en un moment d'extrema transcendència. Un moment d'extrema transcendència com a conseqüència de la confluència de moltes circumstàncies, algunes de les quals han estat durant massa temps poc tingudes en compte, o fins i tot deliberadament escamotejades. El sistema de govern de les nostres universitats públiques està molt lluny de tenir els graus d'eficiència i d'adequació que caldria. És un sistema basat en l'existència de dos organismes de decisió, els consells de govern i els consells socials, les funcions i maneres d'accedir als quals no acaben de respondre a les necessitats que vivim. Ho hem de dir i, sobretot, ho hem de canviar.

Als consells de govern s'accedeix mitjançant un procés intern de votació entre els membres de la pròpia universitat; als consells socials s'accedeix per designació de les institucions o instàncies públiques catalanes. Les funcions que s'assignen a uns i altres acaben configurant un sistema que, de tan quotidià, ens sembla normal. En realitat no passa d'habitual, perquè no és normal. Per a ser exactes, és excepcional en el context dels països avançats, i no és un motiu especial d'orgull ser diferents en allò que hauríem de ser iguals. Una elecció interna entre el propi personal universitari aboca els rectors a assumir responsabilitats pensant en aquests electors, com si fossin els titulars o els destinataris de la institució. No és el cas. Els rectors, així, exerceixen la seva funció de la millor manera que els resulta possible -més aviat hauria de dir-se que la pateixen de la manera menys dolorosa possible-, mentre se'ls demana coses que en realitat no els pertocaria d'abordar. Per contra, als consells socials, que sí que representen els titulars i els destinataris, se'ls neguen funcions que en bona lògica haurien d'assumir o bé se'ls demana que les facin sense prou instruments legals o, altres vegades, sense prou instruments materials. Ens hem instal·lat en aquesta situació i certament la podem perpetuar. Però no l'hauríem de perpetuar, perquè els grinyols són importants i només cal haver seguit una mica l'actualitat durant aquests darrers mesos per veure fins a quin punt es poden produir situacions de tensió innecessàries i indesitjables.

Vull recordar que la titularitat de les universitats públiques del sistema universitari català és del Govern de Catalunya. Ningú no es pot sorprendre, per tant, que vulgui i hagi d'exercir-la. Això no atempta contra l'autonomia universitària. L'autonomia

universitària, així ho entenc, ha de ser fonamentalment vista en termes acadèmics. Les universitats han de ser autònomes per concebre la seva activitat acadèmica, però les universitats no poden ser independents d'aquells que en són els titulars. Això val tant com a reflexió adreçada als qui no sempre han exercit amb prou decisió la seva condició de titulars, com pels qui han pensat que suplint inadequadament aquesta indecisió actuaven de la millor manera possible. La titularitat de les universitats públiques catalanes és del Govern, i és el Govern qui les ha de governar, a través de les estructures que estimi pertinents. Hi ha d'haver gerències estratègiques que depenguin del titular, més enllà de les gerències administratives que poden dependre de cada universitat. Sobre aquest tipus de coses, el llibre blanc haurà de reflexionar en profunditat.

Haurà de reflexionar, també, sobre el mapa de titulacions. És a dir: què s'estudia, on i per què, en funció de les prioritats del país, que aquí i a tot arreu les marca el govern. Actualment tenim un sistema reactiu, ho hem d'admetre. El nostre sistema de titulacions és el resultat de les dinàmiques endògenes de les diverses universitats. En alguns casos, fins i tot la mateixa existència del centre universitari és el resultat de dinàmiques endògenes dels grups que en el seu moment operaven en el territori concernit. Això és així, i potser està bé que sigui així. En qualsevol cas costaria canviar-ho, fins seria contraproductiu fer-ho ara. Però hem de posar les estructures actualment existents al servei de les intencions polítiques, en el noble sentit de la paraula 'política', és a dir, d'allò que convé a la *polis*, a la ciutadania. Són els interessos de la ciutadania, expressats a través dels òrgans de govern democràticament escollits, el que han de prevaler a l'hora de determinar l'orientació i les inversions d'aquest sistema de titularitat pública. Quan es vulgui fer prevaler una legítima opció d'un legítim grup no públic hi ha el recurs de la universitat privada, digníssim. Però les universitats públiques es deuen al poder públic, no a les seves dinàmiques internes. Som els servidors de les universitats, les universitats no són els instruments de què ens servim, per legítimes que puguin ser les nostres aspiracions acadèmiques.

De tot això hem començat a parlar amb el Director General d'Universitats, Joan Majó, al qual justament se li acaba de concedir la medalla de plata d'aquesta universitat. Desgraciadament, per raons de salut, no pot ser avui aquí entre nosaltres. Diposito grans esperances en aquest procés que acabem d'encetar, com també en el fet que siguem capaços d'una vegada per totes d'acabar amb l'espectacle penós que s'està donant sobre la manera d'implementar el procés de Bolonya. A vegades, sembla que la qüestió es redueixi a una discussió aritmètica sobre si les carreres han de ser de quatre anys més un, o si han de ser de tres més dos, que també fan cinc, o si amb quatre anys pelats ja n'hi ha prou. En realitat, del que es tracta és de crear un espai europeu d'educació superior, i contra aquesta idea no crec que ningú pugui tenir cap objecció. Ara, de moment, hem creat un espai europeu d'enrenou majúscul.

M'he de referir, semblantment, al tema del finançament. En anteriors ocasions ja ho he fet. El meu punt de vista és que tenim un sistema de subvenció, justament perquè no tenim un sistema de finançament. També ens hi hem acostumat, a això. Ja ens és habitual i, per tant, ho trobem normal. No n'és. Els recursos propis que generem cobreixen a penes el 40% del nostre pressupost. Em nego a acceptar que no siguem capaços d'imaginar les coses d'una altra manera. Especialment em nego a admetre que els recursos complementaris aportats pel poder públic s'apliquin a becar tothom indiscriminadament. En efecte, tots els nostres estudiants tenen beca, a la pràctica. Donem a tothom una beca que cobreix més del 80% de l'import de la matrícula, sense

inquirir capacitació, procedència geogràfica, situació econòmica o interès per l'estudi. És un mètode igualitari i, per tant, injust. La justícia es basa en l'equitat. La igualtat només és justa quan no hi ha diversitat. En una societat com la nostra, en què hi ha una gran diversitat de situacions, les solucions igualitàries són essencialment inadequades i injustes. Injustes per als estudiants, que reben molt poca ajuda en alguns casos i massa en uns altres, i injustes per a les universitats, que no recapten el que haurien de recaptar. Hem de millorar el nostre sistema de finançament. Hem de idear un sistema que minimitzi la subvenció i que millori la equitat, que garanteixi l'accés a la universitat de tothom que calgui i que el permeti a tothom que vulgui i pugui. Això no s'aconsegueix oferint la matriculació a preu de rebaixes, que és el que fem ara. S'aconsegueix amb decisió i amb sentit de la justícia, és a dir, amb sentit de la política, una vegada més.

També he de dir, d'altra banda, que no podem amagar el cap sota l'ala davant d'algunes circumstàncies que en part tenen a veure amb la nostra realitat demogràfica, i en part amb la nostra escala de valors. No podem continuar ignorant que des de fa quatre o cinc anys hi ha un decrement anual de l'1 o del 2% del nombre d'estudiants matriculats en el nostre sistema universitari català. Cada any tenim un 1 o un 2% menys d'estudiants, sí. Aquest fet, en ell mateix, ens hauria de fer reflexionar. Sobretot ens hauria de fer actuar, perquè també cal recordar que cada any tenim un 1 o un 2% més de PDI o PAS. Algú pot argumentar que això vol dir que cada vegada ens ocupem més dels estudiants. Deu ser cert i ho celebro, però segurament només deu ser parcialment cert. Voldria veure mantinguda aquesta part certa i revertir la que no n'és, perquè cal admetre que una part del creixement del PDI o del PAS és fruit d'un procés tendencial que no té res a veure amb les necessitats dels estudiants. He de recordar que governar és contrariar la tendència. Si la tendència és bona, no cal governar, basta administrar-la; quan és dolenta, per contra, és quan cal canviar-la governant.

Davant d'aquest conjunt de situacions relatives als òrgans de govern, al sistema de finançament, al mapa de titulacions, a la crisi de matrícules, etc. cal actuar. Com a president del Consell Social, sé com fer-ho, ho manifesto amb humilitat, però també amb contundència. Sento que he de fer-ho, crec que sé com fer-ho, no estic autoritzat a fer-ho. Podeu imaginar fàcilment el meu estat d'ànim. És per això que s'han de canviar, entre d'altres coses, els òrgans de govern del nostre sistema universitari. I a propòsit d'això, vull recordar, de passada, que en funció de les disposicions que van entrar en vigor ara fa quatre anys, tots els presidents dels consells socials de les universitats públiques catalanes acabaran el seu primer període aquesta primavera i s'haurà de procedir a una renovació que, d'acord amb la llei, ha de representar o la seva confirmació per quatre anys més, o la seva substitució. De tot això encara no se n'ha parlat, però com que passarà, adverteixo que ningú no ho ha d'intèrpretar esbiaixadament. Cada quatre anys s'han de renovar els presidents dels consells socials, tal com cada quatre anys es renoven els rectors. N'hi haurà que seguiran un mandat més, n'hi haurà que no. Deixem-ho aquí.

Els reptes específics de la UPC

La UPC també té els seus propis reptes específics. Són, en primer lloc, els derivats d'aplicar-se les anteriors consideracions. Totes les consideracions que he fet sobre el sistema universitari català valen, òbviament, per a la nostra Universitat Politècnica de Catalunya. Però en tenim alguns més de singulars.

Així, tenim uns índexs de fracàs, sobretot en els primers cursos, excessivament elevat. Hem de fer-hi front. Sovint, estem tan ocupats discutint qüestions organitzatives o financeres que dediquem poc temps a abordar aspectes d'extrema transcendència social i acadèmica com aquest. Aquests índexs de fracàs no són expressió de rigor, sinó símptoma de rigidesa. Si els estudiants no ens arriben amb el nivell que haurien d'arribar, hem d'arbitrar processos perquè tinguin el nivell que han de tenir. No s'hi val simplement a dir : “vostè no serveix, torni un altre dia”. Ho dic al professorat amb tota cordialitat, però també amb tota contundència. Els índexs de fracàs d'una promoció acaben essent els índexs de fracàs de la institució que la suporta.

També tenim tota una sèrie de reptes lligats a la millora dels nostres campus. Aquest Campus Nord, on ara som, espera que avui mateix l'Ajuntament de Barcelona modifiqui el PGM per a poder dur a terme millores decisives. I també estem fent esforços importants per a millorar els nostres altres campus, que són, ho recordaré, molt nombrosos. No hi ha cap altra universitat del sistema públic català que tingui tants campus com la nostra. Som presents a Terrassa, amb un campus tan important, que ell tot sol podria ser una universitat. Som presents a Manresa, som presents a Sant Cugat, som presents a Castelldefels, som presents a Vilanova. A Barcelona som presents a tres zones urbanes distintes. El nostre és un campus de campus. A tots dediquem la màxima atenció possible. D'una manera particular, el Consell de Govern ara està dedicant una atenció especial a la generació d'aquest nou Campus de l'Enginyeria i la Innovació, que afectarà l'Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica Industrial i l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers Industrials. Aquesta és una decisió que ja ha estat presa pels òrgans que la poden prendre . Entre tots hem de procurar que es materialitzi de la millor manera possible, perquè és una aposta capital per a la nostra universitat. En la configuració d'aquest nou campus, totes les veus han estat considerades, la qual cosa no vol dir que totes les veus hagin pogut ser ateses, perquè totes les veus no eren coincidents. Jo demanaria a tots els que estan concernits per aquest procés, que acceptin la total bona voluntat i la total rectitud de les persones que han pres sobre les seves espatlles la greu responsabilitat de prendre les decisions que s'han pres, i que entre tots construïm aquest nou campus que, a pocs anys vista, ha de ser capital, no només per al futur de la nostra Universitat Politècnica de Catalunya, sinó per al funcionament del nostre sistema productiu. És una responsabilitat de primera magnitud que no podem declinar.

Una bona notícia, per anar acabant. Amb tota probabilitat aquest any aconseguirem finalment dotar-nos d'una nova i molt millor interfície comunicativa. Això vol dir canvis substancials en el nostre web, vol dir que crearem un sistema de televisió per Internet, que anirem a una forma diferent de relacionar-nos entre nosaltres i amb el nostre entorn social, imprescindible en els temps que corren. Penso que aquest serà el curs de la televisió de la UPC i serà l'any del nou web, amb totes les implicacions que això té, tant en termes de gestió administrativa, com d'accés a la documentació acadèmica, de comunicació dels estudiants i dels professors entre ells i dels estudiants i dels professors amb la societat en què operem.

I un comentari benigne final, que em permet d'altra banda agrair la tasca, any rere any, de la nostra orquestra i del nostre cor. El Consell Social ha iniciat el camí per a regularitzar-ne la situació mitjançant la creació d'una fundació que els doti d'una

estructura més estable i amb més recursos. Per sobre de les coses necessàries hi ha les imprescindibles. (*adreçant-se a l'orquestra i al cor*) Moltes gràcies!

Senyores i senyors: som una universitat considerable, de moment no encara una universitat excepcional a nivell europeu, d'una regió europea també considerable que encara tampoc no és excepcional. Però aquesta universitat europea simplement considerable resulta, per a aquesta considerable regió d'Europa que és el nostre país, senzillament essencial. Som essencials i volem realment arribar a ser excepcionals. Bon, considerable, i si pot ser excepcional, curs 2007-2008. Moltes gràcies.